

ПРОТОКОЛ

№ 279

София, 25.08.2023 година

Днес, 25.08.2023 г. от 11:03 ч. се проведе закрито заседание на Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР, Комисията) в пълен състав, ръководено от председателя доц. д-р Иван Н. Иванов.

На заседанието присъстваха членовете на Комисията Александър Йорданов, Благой Голубарев, Димитър Кочков и главният секретар Росица Тоткова (без право на глас).

На заседанието присъстваха Н. Иванова – за директор на дирекция „Правна“ (Съгласно Заповед № 820 от 31.07.2023 г.), П. Младеновски – директор на дирекция „Електроенергетика и топлоенергетика“, М. Димитров - директор на дирекция „Природен газ“, Р. Тахир – началник на отдел „Цени, лицензии и пазари – природен газ“, Ю. Войнов – директор на дирекция „Мониторинг и контрол по изпълнение на Регламент (ЕС) 1227/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 г. относно интегритета и прозрачността на пазара за търговия на едро с енергия“ и експерти на КЕВР.

Председателят установи, че няма възражения по проекта за дневен ред и няма други предложения, както и няма правни пречки за провеждане на заседанието, което протече при следния

ДНЕВЕН РЕД:

1. Доклад с вх. № Е-Дк-1078 от 24.08.2023 г. относно проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, публикуван на 27.07.2023 г. на Портала за обществени консултации и проект на писмо.

Работна група: Пламен Младеновски, Милен Димитров, Юлиан Войнов, Елена Маринова, Милен Трифонов, Ремзия Тахир, Юлиан Стоянов, Снежана Станкова, Хриси Йорданова, Людмила Ненова, Александра Димитрова, Величка Маринова, Мариана Монева, Надежда Иванова, Ненко Ненков, Радостина Методиева, Радослав Райков и Рада Башлиева

По т.1. Комисията разгледа доклад с вх. № Е-Дк-1078 от 24.08.2023 г. относно проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, публикуван на 27.07.2023 г. на Портала за обществени консултации и проект на писмо.

На 27.07.2023 г. Министерството на енергетиката на Република България е публикувало за обществено обсъждане на Портала за обществени консултации Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката (ЗИД на ЗЕ), както и мотиви към него, частична предварителна оценка на въздействието и становище на дирекция „Модернизация на администрацията“. Срокът за обществени консултации е до 28.08.2023 г.

Според мотивите на проекта на ЗИД на ЗЕ, законопроектът въвежда разпоредбите на Директива (ЕС) 2019/944 на Европейския Парламент и на Съвета от 5 юни 2019 г. относно общите правила на вътрешния пазар на електроенергия и за изменение на Директива 2012/27/ЕС (Директива (ЕС) 2019/944), като част от предложените изменения и допълнения са свързани и с изпълнение на Реформа „Либерализация на пазара на електроенергия“ (С4.R8) и изпълнение на Реформа „Разработване на дефиниция и критерии за „енергийна бедност““ (С4.R3) от Плана за възстановяване и устойчивост на Република България (НПВУ). Разпоредбите на Директива (ЕС) 2019/944 следва да бъдат въведени в националното законодателство до 31 декември 2020 г., като към момента в действащия Закон за енергетиката и подзаконовите нормативни актове, същите са частично транспонирани. В мотивите се посочва, че на 19 април 2023 г. Европейската комисия е изпратила мотивирано становище по чл. 258 от Договора за функциониране на Европейския съюз, във връзка с което е наложително приемане на предложените изменения и допълнения към Закона за енергетиката, осигуряващи пълно и точно транспониране на разпоредбите на директивата.

Според изложеното в мотивите, със законопроекта се предвижда пълна либерализация на пазара на едро на електрическа енергия до края на 2023 г. при запазване на битовите потребители на регулиран пазар до 2026 г. В предвидените изменения и допълнения се прекратява ролята на обществения доставчик на „Национална електрическа компания“ ЕАД и се премахват квотите на производители за регулирания пазар. Предвидено е крайните снабдители на електрическа енергия, като доставчици на универсална услуга, да са задължени да снабдяват битовите клиенти и последните да не са задължени да сменят своя доставчик. По време на преходния период крайните снабдители и търговците ще снабдяват битови крайни клиенти по регулирани цени. Предвидено е крайните снабдители или търговци, които снабдяват битови клиенти, да закупуват до 60% от нужната им енергия на организирани търгове по дългосрочни договори, ползващи публична подкрепа под формата на финансови гаранции или разлики, с оглед хеджиране на риска и осигуряване защита от нестабилност на цените на пазара на електрическа енергия на битовите потребители (каквато ползват и в момента). Като общо правило е предвидена възможност за компенсирание на битовите клиенти за разходите за закупуване на електрическа енергия, в рамките на регулаторния процес за периода до 2026 г. Допълнително, регулираните цени за бита могат да се определят на ниво под себестойност за времето на действие на Регламент (ЕС) 2022/1854 от 6 октомври 2022 година относно спешна намеса за справяне с високите цени на енергията или при обявена от Европейската комисия криза на цените на електрическа енергия на регионално равнище или на равнището на целия Европейски съюз. В тези случаи се компенсират разходите на крайните снабдители и търговците на електрическа енергия за доставка на електрическа енергия по регулирани цени под себестойност.

В мотивите се посочва, че либерализацията на пазара на дребно на електрическа енергия е съобразена изцяло с Решение на Народното събрание от 11.11.2022 г., според което битовите крайни клиенти на електрическа енергия остават на регулиран пазар до 31 декември 2025 г., след което се осигурява постепенно пълно дерегулиране на цените на дребно за домакинствата, успоредно с пълната възможност за смяна на доставчика.

На следващо място се посочва, че законопроектът транспонира и разпоредби на Директива (ЕС) 2019/944, свързани с новите участници на пазара на електрическа енергия

– граждански енергийни общности, активни клиенти и агрегатори. Също така се допълват мерки за защита на потребителите на енергийни услуги чрез възможност за сключване на договори с фиксиран срок и на фиксирана цена и на договори с динамична цена на електрическата енергия – за клиенти с инсталиран интелигентен измервателен уред. Разработените предложения въвеждат дефиниция и критерии за „енергийна бедност“ за домакинствата за целите на либерализацията на пазара и приоритетно третиране на попадащите в обхвата на дефиницията домакинства при финансиране на проекти за енергийна ефективност.

В резултат от анализа на предложения проект на ЗИД на ЗЕ и мотивите към него може да се направят следните констатации и изводи:

1. Със законопроекта се предвижда пълна либерализация на пазара на едро на електрическа енергия до края на 2023 г. при запазване на битовите потребители на регулиран пазар до 2026 г. Предлага се регламентирането на преходен пазарен модел, който ще действа до въвеждането на пълна либерализация на пазара на едро и на дребно. В тази връзка следва да бъде изразено принципно несъгласие като цяло с предложения пазарен модел и по-конкретно с разпоредбите на § 5, т. 2, т. 4 и т. 7, § 7, т. 3, § 8, § 9, § 10, т. 1, б. „б“ (относно създаването на т. 5 в чл. 36б, ал. 1 от ЗЕ) и т. 3, § 11, § 23, т. 1, б. „б“ и т. 2, § 27, т. 1, б. „б“ (относно създаването на т. 8 в чл. 103, ал. 2 от ЗЕ), § 33, т. 9 и т. 13, § 35, § 37 и § 39 от Проекта на ЗИД на ЗЕ.

В общ аспект следва да се обърне внимание, че определянето на разполагаемост за производство на електрическа енергия на производители по чл. 21, ал. 1, т. 21 от ЗЕ и утвърждаването на техните цени е основният и най-важен регулаторен инструмент за поддържане на предвидими и стабилни цени на електрическата енергия за крайните битови клиенти. Премахването му следва да се извърши поетапно, под формата на плавен преходен период от най-малко 2-3 години, а не изведнъж, както се предвижда в проекта на ЗИД на ЗЕ. Това се налага, поради обстоятелството, че все още са налице значителни разлики в ценовите нива на регулиран и свободен пазар на електрическа енергия на дребно, които с оглед пълната непредвидимост на ключови фактори, като геополитическата обстановка, търсенето на енергия в световен мащаб, действията на основните централни банки и др., могат дори да се разширят. В тази връзка, не е възможно тези разлики да бъдат преодолені изцяло нито чрез вменияване на допълнителни задължения на Фонд „Сигурност на електроенергийната система“ (ФСЕС, Фонда), нито чрез временното запазване на регулирания пазар на дребно в модифициран вариант, както се предлага в проекта на ЗИД на ЗЕ. Вместо балансирано изменение на регулираните цени до изравняването им с цените на свободния пазар, предложеният модел, при настоящата пазарна ситуация ще доведе до рязък скок на цените за крайните битови клиенти, което ще се случи или още на 01.01.2024 г. или отложено най-късно на 01.01.2026 г.

В § 23 от проекта на ЗИД на ЗЕ, се предвижда изменение и допълнение на чл. 97, свързано със сделките, които се сключват по регулирани от Комисията цени между крайните снабдители и търговците на електрическа енергия и битови крайни клиенти за обекти, присъединени към електроразпределителна мрежа на ниво ниско напрежение. Във връзка с тези сделки се създава т. 8в в чл. 21 от ЗЕ, според която КЕВР да определя ежемесечни компенсации за покриване разходите на крайните снабдители и търговци на електрическа енергия за доставка на електрическа енергия по регулирани цени под себестойност на битови крайни клиенти за обекти, присъединени към електроразпределителна мрежа, на ниво ниско напрежение и покриване на разходите на битови крайни клиенти за закупуване на електрическа енергия на битовите крайни клиенти за обекти, присъединени към електроразпределителна мрежа, на ниво ниско напрежение.

По-конкретно, недостатъчно обмислено е предложението, съдържащо се в § 9 от ЗИД на ЗЕ, за създаване на нов чл. 33б от ЗЕ и свързаните с него разпоредби,

предвиждащи размерът на компенсацията по чл. 21, ал. 1, б. 8в от проекта на ЗИД на ЗЕ да съответства на пазарните разходи на крайните снабдители и търговците за закупената енергия, необходима за снабдяване с електрическа енергия на обекти на крайни битови клиенти, присъединени на ниво ниско напрежение. Това е така, тъй като признаването на тези разходи не е обвързано с изискване същите да са икономически обосновани, да са извършени действително и да са формирани само и единствено на пазарен принцип. Съществува реален риск от постигането на непазарни цени, въпреки, че е предвидено споразуменията по чл. 97, ал. 4 от проекта на ЗИД на ЗЕ за закупуване на електрическа енергия от нискоемисионни източници за 60% от необходимите количества електрическа енергия съгласно чл. 103, ал. 2, т. 8 от ЗИД на ЗЕ да се сключат на специален сегмент на платформата за двустранни договори на организиран борсов пазар на електрическа енергия, тоест в резултат на инициирани търгове. Тази енергия може да се осигури от възобновяеми енергийни източници и „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД. Профилът на възобновяемата енергия, с изключение на ВЕЦ, до голяма степен не съвпада с профила на потребление на битовите крайни клиенти, а поради динамичния, непостоянния и променящия ѝ се характер следва да се търгува на краткосрочните пазари, още повече, че без комбинация от друг източник, същата не може да се предложи като стандартизиран продукт. По отношение на „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД, централата е основният доставчик на базов товар, който отговаря на критериите за нискоемисионен източник, и който ще има възможност да влияе значително върху нивата на цените, които ще бъдат достигнати. По този начин крайните снабдители могат да попаднат в ситуация, при която предлагането на базова енергия е ограничено до този търговски участник, тоест да бъде създадена неконкурентна пазарна среда, респективно постигане на непазарни цени и завишени разходи, които предвид задължението на Комисията за признаването им в пълен размер, ще бъдат покривани от крайните битови клиенти и/или от ФСЕС (в зависимост от конкретния случай). Следва да се отбележи, че изискването 60% от енергията да се набавя през дългосрочни договори е непостижимо предвид обстоятелството, че чрез дългосрочни договори се търгуват стандартизирани продукти, като базов товар, пик, офпик, които значително се разминават с профила на потребление на крайните битови клиенти. Девиацията на потреблението им на годишна база е в диапазона от 482 MW до 3 350 MW, като се наблюдават отклонения, достигащи над 1000 MW в рамките на деня за определени дни, а базовият товар е около 30% – 35% на годишна база и между 40% и 50% на месечна.

Разпоредбата на чл. 21, ал. 1, т. 46 във връзка с чл. 36и, ал. 5 от ЗИД на ЗЕ е недостатъчно развита и практически неприложима в настоящия и вид.

По отношение набавянето на останалите 40% от необходимите количества електрическа енергия, ЗИД на ЗЕ не предвижда никакви ограничения, в т.ч. липсва предложение за допълнение на разпоредбата на чл. 100, ал. 4 от ЗЕ, като не е въведено задължение същите да се закупуват само на организиран борсов пазар. Това положение също създава предпоставки за покупка на количества електрическа енергия на непазарни цени и по непрозрачен начин.

На следващо място, премахването на регулирания пазар на едро, считано от 01.01.2024 г., тоест по средата на текущия регулаторен период 01.07.2023 г. – 30.06.2024 г., ще създаде непреодолими трудности най-вече за крайните снабдители да осигурят необходимите им количества електрическа енергия за покриване потреблението на крайните битови клиенти. В тази връзка е нереалистично до 01.01.2024 г., а и занаяпред, тези доставчици да успеят да спазват изискването на чл. 97, ал. 4 от проекта на ЗИД на ЗЕ за сключване на споразумения за закупуване на електрическа енергия от нискоемисионни източници за 60% от необходимите им количества електрическа енергия. Още повече, че тези сделки, съгласно чл. 103, ал. 2, т. 8 от проекта на ЗИД на ЗЕ, следва да се сключат на специален сегмент на платформата за двустранни договори на организиран борсов пазар на електрическа енергия, какъвто не само в разумен срок преди 01.01.2024 г., но и твърде

вероятно след тази дата да не може да бъде създаден. Създаването на подобен сегмент налага изменение на Правилата за работа на организиран борсов пазар на електрическа енергия и някои от инструкциите към тях, като предвиденият срок за това е до 6 месеца от влизането в сила на ЗИД на ЗЕ (§ 34 от Преходните и заключителни разпоредби (ПЗР) на ЗИД на ЗЕ). Освен това, наличието на специален сегмент, само по себе си, не гарантира сключването на дългосрочни споразумения, тъй като за пазарните участници, които могат да осигурят електрическа енергия от нискоемисионни източници, не е предвидено нормативно задължение да участват в иницираните от доставчиците търгове. Съответно няма яснота каква част от производителите, за какво количество и за какъв период са сключили преди въвеждането на специалния сегмент на платформата за двустранни договори, сделки за продажба на електрическа енергия с други доставчици не за целите на снабдяването с електрическа енергия на крайните битови клиенти. Допълнителен риск за осигуряване на количества електрическа енергия чрез дългосрочни продукти съществува и поради факта, че за немалка част от участниците сключването на дългосрочни договори за продажба не представлява пазарен интерес, което е видно от броя и обема на сключените през последните няколко години сделки на организиран борсов пазар на електрическа енергия.

Гореизложеното ще създаде непреодолими пречки и невъзможност КЕВР да утвърди цени на доставчиците, считано от 01.01.2024 г. В случай, че в проекта на ЗИД на ЗЕ се запази концепцията на предложени преходен пазарен модел, който ще действа до въвеждането на пълна либерализация на пазара на едро и на дребно и не бъде съобразено изразеното от КЕВР принципно несъгласие като цяло, то е целесъобразно да се предвиди по-дълъг срок за премахване на регулирания пазар на едро, като се съобрази с края на започналия ценови период, който е до 30.06.2024 г., съответно най-ранната дата за това да бъде 01.07.2024 г. Също така, следва да отпаднат или поне внимателно да се преосмислят и ревизират изискванията по чл. 97, ал. 4 и чл. 103, ал. 2, т. 8 от ЗИД на ЗЕ за сключване на споразумения за закупуване на електрическа енергия от нискоемисионни източници за 60% от необходимите количества електрическа енергия на специален сегмент на платформата за двустранни договори на организиран борсов пазар на електрическа енергия. Освен това е наложително законът да въведе задължение цялото необходимо количество електрическа енергия на крайните снабдители да се закупува само на организиран борсов пазар.

Изразяваме категорично несъгласие с предложените нови т. 13 и т. 14 на чл. 31 от проекта на ЗИД на ЗЕ, както и със свързаните с тях разпоредби, и по-специално с липсата на правомощия на КЕВР за контрол на разходите на доставчиците, в т.ч. оперативните разходи, разходите за балансиране, разходите за несъбираеми вземания, евентуалните загуби от препродажба на закупена електрическа енергия на краткосрочните пазари и др. Въз основа на опита с преминаването на небитовите крайни клиенти от регулиран на свободен пазар, считаме за нереалистично очакването крайните снабдители да държат в разумни граници размера на разходите си поради риск от загуба на клиенти в резултат от приемането на по-атрактивни оферти на конкуренти (търговци на електрическа енергия). В тази насока проекта на ЗИД на ЗЕ създава предпоставки за необусловени от пазара поведение и търговски практики на крайните снабдители, респ. прекомерни печалби и икономически необосновани цени на електрическата енергия за крайните битови клиенти и/или разходи за Фонда.

Следва да се обърне внимание, че е обективно невъзможно Комисията да утвърждава регулирани цени на търговците на електрическа енергия на база себестойност. За разлика от крайните снабдители, търговците препродават електрическа енергия на широк кръг клиенти (на едро и на дребно), като крайните битови клиенти заемат пренебрежителна част от портфолиото им. В този смисъл няма как да се изчисли специфична себестойност на разходите им конкретно за битовите клиенти. Неясни остават

също така мотивите за създаването на невъзможност търговци на електрическа енергия да сключват договори с крайни битови клиенти по свободно договорени цени, каквато възможност съществува в действащото законодателство.

В заключение, за да бъдат избегнати горните потенциални рискове и неблагоприятни последици за всички участници на пазара на електрическа енергия е необходимо във ФСЕС да се осигурят допълнителни около 1 400 000 хил. лв. на годишна база, които при сегашните пазарни цени биха компенсирани разликата между борсовата цена на електрическата енергия, съответстваща на профила на клиентите на регулирания пазар, и утвърдената такава на обществения доставчик за регулаторния период 01.07.2023 г. – 30.06.2024 г. За набавянето на тези средства не е предвиден механизъм в проекта на ЗИД на ЗЕ, като в тази връзка предлагаме следните варианти:

Вариант I – Производителите, на които са определени количества и разполагаемост за ценовия период, да правят вноски във Фонда, равни на разликата между постигнатата от тях цена на организиран борсов пазар и регулираната цена за определените помесечни количества. По този начин финансовата рамка би следвало да се запази на относително същото ниво, както утвърденото за ценовия период, въпреки че съществуват рискове от значителни разлики между постъпленията от вноски и размера на компенсациите в резултат на несъвпадение на профила на продадената от производителите и закупената от крайните снабдители електрическа енергия, съответно постигането на различни среднопредетелени цени, продажба/покупка на различни пазарни сегменти, различни пазарни стратегии и т.н., водещи до горния резултат.

Вариант II – След приключване на програмата за компенсиране на крайните небитови клиенти на 31.12.2023 г., механизмът за вноски на производителите над определен от Министерския съвет праг да се запази, като постъпленията се използват за компенсации на доставчиците на електрическа енергия на битовите клиенти от 01.01.2024 г.

Вариант III – Създаване на финансова рамка, комбинация от горните две, включваща и средства от държавния бюджет, обвързани с дивидента на енергийните дружества за преходен период от 2 до 5 години, през които при липса на извънредни ситуации на екстремни цени на пазара, цените, заплащани от крайните битови клиенти, плавно да достигнат пазарните нива.

2. С § 4 от проекта на ЗИД на ЗЕ се предлага в чл. 19, ал. 3 думите „обществен доставчик“ да бъдат заличени. В тази връзка следва да се съобрази, че действащата редакция на разпоредбата на чл. 19, ал. 3 от ЗЕ регламентира правомощия на Комисията, във връзка с функциите ѝ по отношение на обществения доставчик, както в сектор „Електроенергетика“, така и в сектор „Природен газ“. Предвид това, с механичното заличаване на думите „обществен доставчик“ ще отпадне правомощието на КЕВР за публикуване на препоръки и по отношение на обществения доставчик на природен газ - „Булгаргаз“ ЕАД. С приемане на предложената редакция в сектор „Природен газ“ Комисията ще публикува препоръки по отношение на цените за крайните снабдители, но не и за обществения доставчик на природен газ. Следва да се отбележи, че съгласно Наредба № 2 от 19.03.2013 г. за регулиране на цените на природния газ (НРЦПГ) цената за продажба на природен газ от краен снабдител е свързана с цената на обществения доставчик (чл. 19 от НРЦПГ). Във връзка с горното, разпоредбата на § 4 от проекта на ЗИД на ЗЕ следва да се конкретизира като се посочи, че съдържащите се в нея задължения отпадат само за обществения доставчик на електрическа енергия.

3. Не може да бъде подкрепено предложението в § 5, т. 6 от Проекта на ЗИД на ЗЕ относно изменението на чл. 21, ал. 1, т. 42 от ЗЕ, с което се предвижда Комисията да одобрява и инструкциите към Правилата за работа на организиран борсов пазар. Въвеждането на това задължение е нецелесъобразно, тъй като ще създаде излишна административна тежест дори при съвсем незначителни изменения да се иска одобрението

на КЕВР. Това на практика ще лиши борсовия оператор от възможността да реагира навреме при евентуална спешна необходимост от изменение на инструкциите. Следва да се отбележи, че съществуващата нормативна уредба дава възможност при несъгласие със съдържанието на някоя от инструкциите, всеки търговски участник има право да сезира КЕВР, като при основателност на сигнала Комисията може да даде задължителни указания по изменение и допълнение на тази инструкциите.

4. По отношение на § 6 от ЗИД на ЗЕ, с който се предлага в чл. 24, ал. 1, т. 2 и т. 3 да бъдат заличени думите „обществен доставчик“ следва да се има предвид, че действащите разпоредби уреждат принципи, които Комисията спазва при упражняване на правомощието си по чл. 21, ал. 1, т. 10 от ЗЕ, както в сектор „Електроенергетика“, така и в сектор „Природен газ“. Съгласно чл. 21, ал. 1, т. 10 от ЗЕ в сектор „Природен газ“ КЕВР приема и контролира спазването на Правила за снабдяване с природен газ от обществения доставчик и от крайните снабдители. С приемане на направеното предложение ще отпадне прилагането на предвидените принципи от страна на КЕВР при приемане на Правила за снабдяване с природен газ от обществения доставчик на природен газ.

Във връзка с горното, § 6 от проекта на ЗИД на ЗЕ следва да се редактира, като се отрази, че предвидените в т. 2 и 3 на чл. 24 принципи се прилагат по отношение на обществения доставчик на природен газ.

5. Предложението в § 10, т. 1, б. „а“ от проекта на ЗИД на ЗЕ относно изменението на чл. 36б, ал. 1, т. 1 от ЗЕ следва да се прецизира, тъй като в текста на разпоредбата не са включени разходите, които „Национална електрическа компания“ ЕАД, вече в качеството си на търговец, ще продължи да извършва по силата на споразумението за изкупуване с „Ей И Ес -3С Марица Изток 1“ ЕООД.

6. В § 12 от проекта на ЗИД на ЗЕ, с който се създава ал. 9 според която крайните снабдители и търговците на електрическа енергия предлагат на битовите крайни клиенти възможност за сключване на договори с фиксиран срок и на фиксирана цена, и на договори с динамична цена на електрическата енергия – за клиенти с инсталиран интелигентен измервателен уред. Продължителността на договорите е най-малко една година. Уреждането в закона на изискване за минимален срок на договорите от най-малко една година е необосновано. Директива (ЕС) 2019/944 не изисква наличието на минимален срок на действие на договорите за доставка на електрическа енергия. Нещо повече, с въвеждането на нормите на чл. 12, пар. 1 от Директива (ЕС) 2019/944 следва да се създаде възможност за по-краткото време за преминаване към друг доставчици, което от своя страна цели да насърчи потребителите да търсят по-добри търговски условия за електроенергия и да сменят доставчика си.

7. По отношение на § 13 от проекта на ЗИД на ЗЕ, с който се предлага изменение на чл. 38д от ЗЕ следва да се има предвид, че съществуващият текст регламентира задължения на енергийните предприятия по отношение на уязвими клиенти в енергийния сектор, включително и в сектор „Природен газ“. С направеното предложение се регламентира статутът единствено на уязвим клиент на електрическа енергия. В тази връзка следва да се отбележи, че с Директива 2009/73/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 година относно общите правила за вътрешния пазар на природен газ и за отмяна на Директива 2003/55/ЕО (Директива 2009/73/ЕО) е вменено задължение на държавите-членки да гарантират прилагането на правата и задълженията, свързани с уязвимите клиенти в сектор „Природен газ“. С предложеното изменение това задължение няма да бъде транспонирано в българското законодателство. Също следва да се отбележи, че направеното предложение регламентира статута на домакинство в положение на енергийна бедност единствено за снабдяване с електрическа енергия, а Директива 2009/73/ЕО също предвижда разработване на подходящи рамки за справяне с енергийната бедност.

Гореизложеното се отнася и за § 33, т. 15 от ЗИД на ЗЕ.

8. Предложението по § 14, т. 4 от Проекта на ЗИД на ЗЕ относно изменението на чл. 39, ал. 6, т. 1 от ЗЕ се нуждае от прецизиране, тъй като думите „до влизане в сила на този закон“ създават неяснота. Намираме за по-правилно или да се посочи датата, до която енергийното предприятие е било лицензиант за дейността „обществена доставка“ или въпросът да се уреди в преходните и заключителните разпоредби на ЗИД на ЗЕ.

9. Не може да бъде подкрепено предложението по § 16 от проекта на ЗИД на ЗЕ относно допълнението на чл. 91, ал. 3 от ЗЕ. Ако условията и редът за предоставяне на компенсация по чл. 36б, ал. 1, т. 5 и 6 във връзка с чл. 21, ал. 1, т. 8в от ЗИД на ЗЕ е необходимо да се уредят в подзаконов нормативен акт, то това не следва да са Правилата за търговия с електрическа енергия, а наредбата по чл. 36, ал. 3 от ЗЕ.

10. Изразяваме частично несъгласие с предложението по § 18 от проекта на ЗИД на ЗЕ относно създаването на чл. 92б и чл. 92в.

10.1. Не може да бъде подкрепена разпоредбата на чл. 92б от ЗИД на ЗЕ в частта, с която се допуска гражданските енергийни общности да могат да осъществяват дейността „разпределение на електрическа енергия“. Намираме за нецелесъобразно и в известна степен за нереалистично общностите за възобновяема енергия да могат да извършват дейност по разпределение на електрическа енергия, която е строго регламентирана лицензионна дейност, като извършването ѝ предполага наличие на значителни материални, финансови, експертни и др. ресурси. Предвид особеностите и ограниченията на лицата, имащи право да участват в такива общности, изразяваме сериозни съмнения, че тези участници ще осигурят такива ресурси. Поставят се и много други въпроси, свързани с определянето на лицензионната територия (особено в урбанизирани територии), възникването на риск от изграждане и едновременно функциониране на паралелни или частично припокриващи се мрежи на една и съща територия, съответно спорове с други оператори, и др. С оглед възможността, предвидена в чл. 16, пар. 2 и пар. 4 от Директива (ЕС) 2019/944, държавата-членка сама да прецени дали да предостави на гражданските енергийни общности правото да притежават, изграждат, закупуват или отдават под наем и управляват разпределителните мрежи в тяхната област, предлагаме да се въведе изрична забрана в ЗЕ гражданските енергийни общности да могат да осъществяват дейността „разпределение на електрическа енергия“ или алтернативно извършването на тази дейност да е допустимо само в строго ограничени случаи, които да се уредят детайлно в закона.

В допълнение, разпоредбата на чл. 92б, ал. 5, т. 8 от ЗИД на ЗЕ следва да се конкретизира, като се посочи видът и обемът на регулаторната подкрепа и помощ, която се очаква да бъде оказана.

10.2. Считаме за необходимо чл. 92в, ал. 3, изр. второ от ЗИД на ЗЕ да се прецизира. Предложеният текст възпрепятства утвърждаването на цени за достъп, формирани на база предоставена/договорена мощност, каквито в момента заплащат всички небитови крайни клиенти. Следва да се има предвид, че в почти всички държави-членки на ЕС цената за достъп до мрежата се заплаща по този начин от всички ползватели (без значение от вида на обекта), а не на база потребени/произведени количества електрическа енергия. Предложението ограничава правомощията на КЕВР по законната делегация, регламентирана в чл. 36, ал. 3 от ЗЕ, където подобно ограничение не е предвидено. Освен това, съгласно чл. 104, ал. 3 от ЗЕ редът, условията и съотношението в заплащането на цените за мрежови услуги от ползвателите на съответните мрежи се определят с правилата по чл. 91, ал. 2 от ЗЕ. Това изискване вече е изпълнено чрез чл. 27 и сл. от горните правила.

10.3. В чл. 92в, ал. 4 от проекта на ЗИД на ЗЕ се предвижда, че активните клиенти са финансово отговорни за дисбалансите, които причиняват в електроенергийната система. Действащият ЗЕ борави с понятието „небаланси“. В тази връзка използваната терминология следва да се уеднакви.

11. В § 19 от Проекта на ЗИД на ЗЕ предложените изменения и допълнения на чл. 93а от ЗЕ следва да се прецизират.

По отношение думите „до влизане в сила на този закон“, използвани в ал. 1, намираме за по-правилно или да се посочи конкретна дата или въпросът да се уреди в преходните и заключителните разпоредби на ЗИД на ЗЕ.

В предложената нова редакция на чл. 93а, ал. 1 отпада задължението за изкупуване на електрическа енергия от централи, присъединени към електропреносната мрежа с обща инсталирана електрическа мощност, по-малка от 500 kW, произведена от възобновяеми източници и от високоефективно комбинирано производство на електрическа и топлинна енергия. Същевременно, не са предложени съответни изменения и в чл. 162 от ЗЕ и чл. 31 от Закона за енергията от възобновяеми източници. В тази връзка, без създаването на преходна разпоредба, остава неясно какво се случва с действащите договори за изкупуване по преференциални цени – ще продължи ли изкупуването до изтичане срока на договорите или същите ще бъдат прекратени, като в този случай производителите ще следва да сключат с ФСЕС договори за компенсирание с премия, или ще бъде предвиден друг механизъм.

От текста на ал. 2 не става ясно кой е адресат на разпоредбата – общественият доставчик, в качеството му на търговец, или всички търговски участници. Освен това, подобно ограничение (без значение от адресата) ще доведе до нееднакво третиране на кондензационните спрямо останалите централи, което е неоправдано, още повече, че не са посочени конкретни мотиви, от които да се установи каква е причината за тази рестриктивна намеса в пазарните процеси и свободата на договаряне.

12. С § 20 от Проекта на ЗИД на ЗЕ се предвижда отмяна на чл. 94 от ЗЕ. Приемането на това предложение означава, че крайните снабдители вече няма да препродават на обществения доставчик изкупената от тях електрическа енергия, произведена от възобновяеми източници и от високоефективно комбинирано производство на електрическа и топлинна енергия от производители по чл. 162 и по чл. 31 от Закона за енергията от възобновяеми източници, присъединени към електроразпределителните мрежи. В тази връзка не е уредено какво ще се случва със закупените количества – дали ще се ползват за снабдяване на крайните битови клиенти или ще бъдат продавани на организиран борсов пазар, или ще бъдат реализирани по друг начин. Не е регламентирано по какъв начин крайните снабдители ще бъдат компенсирани за разликата между разходите за закупуване и приходите от продажбата на тази енергия.

13. С § 24 от Проекта на ЗИД на ЗЕ, се предвижда отмяната на ал. 1 от чл. 98, от ЗЕ. В тази връзка, с оглед систематичната връзка на ал. 1 с ал. 2 и ал. 3 на същия член, при отмяна на ал. 1 следва бъдат отменени и следващите две алинеи, т.е. целият чл. 98.

14. В § 33, т. 13а от проекта на ЗИД на ЗЕ се предвижда създаване на легална дефиниция за договор с динамична цена на електрическата енергия, според която това е договор между доставчик и краен клиент, който отразява колебанията в цената на спотовите пазари, включително на сегментите ден напред и в рамките на деня, на интервали, които са най-малко равни на честотата на уреждане на дисбаланса на пазара. В проекта на ЗИД на ЗЕ липсва легална дефиниция на спотов пазар, респективно посочване или препращане към релевантна правна уредба. Следва да се има предвид, че пазарните сегменти „В рамките на деня“ и „Ден напред“ представляват по съществото си спотови пазари на електрическа енергия.

На следващо място действащият ЗЕ борава с понятието „небаланс“, докато в предложената разпоредба е използвано понятието „дисбаланс“. В тази връзка използваната терминология следва да се уеднакви.

15. В § 33, т. 13б от проекта на ЗИД на ЗЕ се предлага създаването на легална дефиниция за договор за доставка на електрическа енергия с фиксиран срок, на фиксирана цена. Необходимо е разпоредбата да се преработи, тъй като в сегашния си вид, с

въвеждане на „гъвкав елемент“, този договор по своята същност не се различава от такъв с динамична цена. Разпоредбата също така е неразбираема, тъй като не е ясно какво представлява фиксираната цена по смисъла на дадената легална дефиниция – само цена за активна енергия с или без включени разходи за балансиране, респективно цени за мрежови услуги. Също така в Директива (ЕС) 2019/944 липсва легално понятие на този вид договор.

16. В § 33, т. 63а и т. 63б са въведени легални дефиниции на понятията „такса за прекратяване на договор“ и „такса при смяна“. Същевременно в основния текст на проекта на ЗИД на ЗЕ, както и в действащата редакция на ЗЕ, такива понятия не се ползват. Също така следва да се съобразят разпоредбите на чл. 12, пар. 3 от Директива (ЕС) 2019/944, според които такса за прекратяване може да се въведе само за предсрочно прекратяване на срочен договор с фиксирана цена, и то единствено в случаите, когато е налице дерогация на правилото на чл. 12, пар. 2 от Директива (ЕС) 2019/944.

17. С § 33, т. 66д от ЗИД на ЗЕ се дава легално определението на понятието „участник на пазара“, като видно от съдържанието на даденото определение, същото се въвежда само за нуждите на пазара на електрическа енергия. В тази връзка, следва да се направи изрично уточнение, че легалната дефиниция се отнася само за „Участник на пазара“ на електрическа енергия.

Изказвания по т.1.:

Докладва П. Младеновски. На Портала за обществени консултации е публикуван Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, като срокът за обществени консултации е до 28.08.2023 г.

Според мотивите на проекта на ЗИД на ЗЕ, законопроектът въвежда разпоредбите на Директива (ЕС) 2019/944, като част от предложените изменения и допълнения са свързани и с изпълнение на Реформа „Либерализация на пазара на електроенергия“ от Плана за възстановяване и устойчивост на Република България. Разпоредбите на Директивата следва да бъдат транспонирани в националното законодателство, като в мотивите на закона е посочено, че Европейската комисия е изпратила мотивирано становище по чл. 258 от Договора за функциониране на Европейския съюз, съгласно което предупреждава, че при нетранспониране на Директивата ще бъде задействана процедура срещу страната.

Според изложеното в мотивите, със законопроекта се предвижда пълна либерализация на пазара на електрическа енергия до края на 2023 г., при запазване на битовите потребители на регулиран пазар до 2026 г. в изпълнение на решението на Народното събрание. В предвидените изменения и допълнения се прекратява ролята на „Национална електрическа компания“ ЕАД като обществен доставчик, премахват се квотите на производители за регулирания пазар и съответно се премахват и регулираните цени на тези производители за определената от Комисията разполагаемост или електрическа енергия, която би следвало да се предоставя на обществения доставчик

Запазва се това, че по време на преходния период крайните снабдителни и търговците ще имат регулирани цени, т.е. ще снабдяват битовите клиенти по регулирани цени. Предвидено е те да закупуват цялата енергия от пазара. Поставено е изискването до 60% от нужната им енергия (при четенето на разпоредбата не може да се прецени дали е до или над 60%) да се закупува на организирани търгове по дългосрочни договори, ползващи публична подкрепа под формата на финансови гаранции или разлики, с оглед хеджиране на риска и осигуряване защита от нестабилност на цените за битовите потребители на пазара на електрическа енергия. Тези 60% би следвало да бъдат осигурявани единствено от нискоемисионни източници, каквито към настоящия момент са ВЕИ производителите и „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД. Все още на ниво ЕК обаче съществуват спорове дали атомната енергия ще бъде обявена за нискоемисионен източник или

нискоемисионна енергия, така че този въпрос все още не е уточнен на ниво ЕК.

Създадени са разпоредби, съгласно които регулираните цени за бита могат да се определят на ниво под себестойност за времето на действие на Регламент (ЕС) 2022/1854 относно спешна намеса за справяне с високите цени на електроенергията или при обявена от ЕК криза на цените на електрическата енергия на регионално равнище или на равнището на целия ЕС. В тези случаи е предвидено да се компенсират разходите на крайните снабдители и търговците на електрическа енергия за доставка на електрическа енергия по регулирани цени под себестойност.

На следващо място се посочва, че законопроектът транспонира и разпоредби на Директива (ЕС) 2019/944, свързани с новите участници на пазара на електрическа енергия – граждански енергийни общности, активни клиенти и агрегатори. Допълват се мерки за защита на потребителите на енергийни услуги чрез възможност за сключване на договори с фиксиран срок и на фиксирана цена и на договори с динамична цена на електрическата енергия – за клиенти с инсталиран интелигентен измервателен уред. Разработени са предложения за въвеждане на дефиниция и критерии за „енергийна бедност“ за домакинствата за целите на либерализацията на пазара и приоритетно третиране на попадащите в обхвата на дефиницията домакинства при финансиране на проекти за енергийна ефективност.

В резултат от анализа на предложения проект на ЗИД на ЗЕ и мотивите към него, могат да се направят следните констатации:

Със законопроекта се предвижда пълна либерализация на пазара на едро на електрическа енергия до края на 2023 г. при запазване на битовите потребители на регулиран пазар до 2026 г. В тази връзка следва да бъде изразено принципно несъгласие като цяло с предложени пазарен модел и съдържащите се разпоредби в проекта на ЗИД на ЗЕ.

Трябва да се има предвид, че определянето на разполагаемост за производство на електрическа енергия и ролята на обществения доставчик са основен регулаторен инструмент на Комисията за поддържане на предвидими и стабилни цени на електрическа енергия за крайните битови клиенти. Премахването им не може да се случва изведнъж (от първи януари) и по средата на регулаторния период, тъй като е необходим един преходен период от най-малко няколко години, през които да се осигури плавно увеличаване на цената на ползвана услуга от битовите потребители до постигане на нивото на пазарната цена. Чрез така предложените механизми във Фонда няма налични средства, които биха могли да компенсират тези разлики към настоящия момент. Изхождайки изцяло от така разписания механизъм в закона, вместо балансирано изменение на регулираните цени до изравняването им с цените на свободния пазар, при настоящата пазарна ситуация това ще доведе до рязък скок на цените за битовите клиенти, което ще се случи или още на 01.01.2024 г., или отложено: най-късно на 01.01.2026 г. При настоящата пазарна ситуация и настоящите цени на пазара, съобразени с фючърсите до края на регулаторния период, цените за битовите крайни клиенти би следвало да се повишат, ако няма компенсаторен механизъм, с около 70-75%, в зависимост от профила на отделния краен снабдител. Тук следва да се отбележи, че за да не се случи това за дупката от около 1,4 млрд. лв. във Фонда трябва да се намери механизъм чрез който тази сума да бъде набрана, за да няма такова рязко увеличение на крайните цени на битовите потребители.

В § 23 от проекта на ЗИД на ЗЕ, се предвижда изменение на чл. 97, във връзка с т. 8в в чл. 21 от ЗЕ, според която КЕВР определя ежемесечни компенсации за покриване разходите на крайните снабдители и търговци на електрическа енергия по регулирани цени под себестойност на битови крайни клиенти за обекти, присъединени към електроразпределителна мрежа, на ниво ниско напрежение и покриване на разходите на битови крайни клиенти за закупуване на електрическа енергия на битовите крайни клиенти за обекти, присъединени към електроразпределителна мрежа, на ниво ниско

напрежение.

Независимо от наличието на този текст, без нужния механизъм за набирането на необходимите средства това ще доведе до същото положение. По-конкретно, недостатъчно обмислено е предложението, съдържащо се в § 9 от ЗИД на ЗЕ, за създаване на нов чл. 33б от ЗЕ и свързаните с него разпоредби, предвиждащи размерът на компенсацията по чл. 21, ал. 1, б. 8в от проекта на ЗИД на ЗЕ да съответства на пазарните разходи на крайните снабдители и търговците за закупената енергия, необходима за снабдяване с електрическа енергия на обекти на крайни битови клиенти, присъединени на ниво ниско напрежение. Това е така, тъй като признаването на тези разходи не е обвързано с изискване за преценка от Комисията дали те са икономически обосновани, дали действително са извършени, дали са формирани само и единствено на пазарен принцип. Това е реален риск от постигането на непазарни цени, въпреки че е предвидено споразуменията от проекта на ЗИД на ЗЕ за закупуване на електрическа енергия от нискоемисионни източници да се сключват само на организиран борсов пазар и по-скоро на организирана платформа и в резултат на инициирани търгове.

Такова изискване на докупуване на останалата енергия не съществува и в чл. 100 от закона, който не е изменен. Според него крайните снабдители задължително би следвало да докупват останалите количества само и единствено от организиран борсов пазар.

По отношение на изискването за 60% по дългосрочни договори. Тази енергия може да се осигури само от два източника: от възобновяеми енергийни източници и „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД. Когато се изключат големите ВЕЦ-ве на НЕК ЕАД, профилът на останалите възобновяеми източници не съвпада с профила на потребление на крайни клиенти. На крайните снабдители не им е нужна ВЕИ енергия, особено слънчева енергия. Ако се създаде механизъм, по който те да я купуват по някакви договори и след това да я продават на пазар, това реално е ограбване на битовите потребители, тъй като те ще изкупуват по фиксирана цена, а ще продават в периоди, в които цените са много ниски, т.е. битовите потребители няма да могат да се възползват по ниските цени на пазара поради свръх предлагането на слънчева енергия. Битовият потребител може да консумира подобен вид енергия основно в събота и неделя, когато се наблюдава дневно потребление, но традиционно тогава цената е най-ниска именно в часовете, които съвпадат със слънчевия профил.

Следва да се отбележи, че независимо дали това е отделен, или неотделен сегмент дългосрочните продукти се търгуват на организиран борсов пазар. Те представляват основно стандартизирани продукти, които ВЕИ производителите така или иначе няма как да доставят. Единствените, които могат да доставят стандартизирани продукти са ВЕЦ-те на НЕК ЕАД, както и „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД. Ако има задължение 60% от енергията да се търгува по дългосрочни договори, това няма как да се изпълни, тъй като отклонението в профила на крайните снабдители е огромно. Девиацията в потреблението на годишна база варира от 482 MW общо за трите крайни снабдители до 3350 MW. Това представлява около 30-33% от потребената електроенергия, т.е. базовият продукт на годишна база може да бъде около 30%. На месечна база са около 40% до 60%, в зависимост от месеца, но обратно на очакванията през зимните месеци понякога има много големи отклонения, като само на дневна база има дни, в които девиацията е около 1000 MW. Това изискване за 60% е практически неизпълнимо, освен ако всеки ден не се организират търгове на дневна база за следващия ден. Това е сложно като процес и едва ли ще се реализира, а и ако е само за да се изпълни изискването, това естествено ще доведе до повишаване на цената, тъй като само и единствено от този пазар би могло да се набави енергия. Монополист на този пазар ще бъде „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД, което ще може да диктува условията и да продава и по непазарни цени.

На второ място, могат да се създадат значителни изкривявания и от останалите производители. За набавянето на останалите количества не съществува законово

задължение да бъде единствено през организиран борсов пазар, като това също са предпоставки за покупка на количества по непазарни цени и по непрозрачен начин.

На следващо място, премахването на регулирания пазар на едро по средата на текущия регулаторен период, 01.07.2023 г. – 30.06.2024 г., ще създаде непреодолими трудности най-вече за крайните снабдители да осигурят необходимите им количества електрическа енергия, тъй като освобождавайки големи количества от конвенционалните производители (като „американските централи“ и „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД) няма гаранция, че тези количества няма да бъдат обявени на дългосрочни търгове, които след това да бъдат изнесени, предвид търсенето на по-добра икономическа изгода от дружествата. Работната група се съмнява, че ще бъде създаден този специален сегмент специално за провеждането на дългосрочни търгове и че той ще заработи нормално в такива кратки срокове, тъй като това изисква и изменение на подзаконовни нормативни актове. Предвид разпоредбите на ЗНА те не могат да се случат толкова бързо, а и в самия закон е даден шестмесечен срок именно за промяна на тези правила.

Това ще създаде непреодолими пречки и невъзможност КЕВР да утвърди цени на доставчиците, считано от 01.01.2024 г. В случай, че в проекта на ЗИД на ЗЕ се запази концепцията на предложени преходен пазарен модел, който ще действа до въвеждането на пълна либерализация на пазара на едро и на дребно и не бъде съобразено изразеното от КЕВР принципно несъгласие като цяло, то тогава е целесъобразно да се предвиди по-дълъг срок за премахване на регулирания пазар на едро, като се съобрази с края на започналия ценови период. Следва да отпаднат и е редица разпоредби, които вече са коментирани, а именно относно 60% за дългосрочните договори, за хеджиране и т.н.

Всеобщото схващане, което се изразява и по медиите е, че при хеджирането се постига по-добра цена. Не винаги е така. Опитът показва, че специално при ЕРП-та дори и при предходния регулаторен период, когато всички са ги насърчавали да участват на пазара на дългосрочни договори, закупилите дългосрочни продукти са постигнали много по-високи цени, отколкото реалната цена на пазара „Ден напред“. Това е имало положителен резултат за първите три месеца, но се е оказало, че през следващите девет месеца от периода енергията, която е закупена е значително по-скъпа от тази, която биха могли да получат, участвайки на краткосрочните пазари.

В значителна степен би следвало да се прецизират т. 13 и т. 14 на чл. 31 от проекта на ЗИД на ЗЕ, както и със свързаните с тях разпоредби, и по-специално с липсата на правомощия на КЕВР за контрол на разходите на доставчиците, в т.ч. оперативните разходи, разходите за балансиране, разходите за несъбираеми вземания, евентуалните загуби от препродажба на закупена електрическа енергия на краткосрочните пазари и др. Въз основа на опита с преминаването на небитовите крайни клиенти от регулиран на свободен пазар, работната група счита за нереалистично очакването крайните снабдители да държат в разумни граници размера на разходите си поради риск от загуба на клиенти. Вече се е видяло, че с преминаването на небитовите потребители на свободния пазар голяма част от тях са останали да се снабдяват по полурегулирани цени от доставчика от последна инстанция. Включването на търговците в този механизъм за компенсации прави обективно невъзможно КЕВР да упражнява контрол върху тези техни разходи, тъй като те снабдяват и много други клиенти, освен битовите, и имат възможност да прехвърлят енергия към едни или други клиенти.

Според П. Младеновски за снабдяване на клиенти, които ще получават някакъв вид преференция под формата на регулирани цени, трябва да са само и единствено крайните снабдители и да не се намесват и търговци. Обхватът на крайните снабдители може да се разшири, като се облекчи режимът и се създадат условия за конкуренция между тях, в която да участват и търговци като крайни снабдители. Такива, които ще получават компенсации за снабдяването на битовите клиенти би следвало да останат само търговци, които са с друг вид лицензия и в портфолиото им съществуват само и единствено битови

клиенти, без да сместват клиентите с търговия на едро или доставка на небитови клиенти. В същото време не отпада възможността по свободно договорени цени да се снабдяват битови клиенти от търговци.

За да се избегнат гореизложените потенциални рискове и неблагоприятни последици за всички участници на пазара, трябва да се осигурят допълнително между 1,3-1,5 млрд. лв. на годишна база във Фонда. Това би запазило настоящата ситуация при цените за битовите клиенти. В представеното становище работната група е предложила три варианта, при които това може да се случи.

При първия вариант производителите, на които са определени количества и разполагаемост за настоящия ценовия период, да правят вноски във Фонда, които са равни на разликата между постигнатата от тях среднопретеглена цена на пазара и регулираната цена за определените помесечни количества. По този начин на теория финансовата рамка би следвало да остане същата, но съществуват и съществени рискове от значителни разлики на профила на продадената от производителите енергия. По този начин среднопретеглените цени на закупената от крайните снабдители и продадена от тях енергия биха се различавали, така че би се получила една дупка във Фонда и невъзможност за компенсация на пълните разходи на крайните снабдители. Защо може да се отвори подобна дупка? Те вече ще продават цялото си количество и съответно среднопретеглената цена ще важи за цялото количество продавана електрическа енергия, а не само за определената от Комисията квота. Дружествата ще плащат вноски само за тази квота, но разпънато на цялото количество е нормално среднопретеглената цена да бъде по-ниска, още повече при производители на НЕК ЕАД, при които се очаква да задоволяват именно сутрешните и вечерните пикове, когато енергията е най-скъпа. Съществуват рискове за постигане на различни цени и съответно разлика във вноските, които са невъзможни при различни пазарни стратегии, при продажба на енергия на различни сегменти на пазара. Не може да се сравнява постигнатата цена на пазара „Ден напред“ и при дългосрочните договори. Ако има месечен продукт, то при него почти винаги дългосрочното хеджиране е по-изгодно и обратно: при годишен продукт не винаги се получава това, тъй като няма как още от началото на годината да се предвидят всички колебания в цените.

Втория вариант, по който би могло да се набавят тези средства във Фонда е след приключването на програмата за компенсирането на крайните небитови клиенти, тъй като тя е одобрена със Закона за държавния бюджет до края на 2023 г., механизмът за вноски на производителите над определен от Министерския съвет праг да се запази, като постъпленията се използват за компенсации на доставчиците на електрическа енергия на битовите клиенти от 01.01.2024 г. При направените симулации при този вариант се вижда, че могат да се наберат най-много средства във Фонда. По този начин може да се осигури финансов буфер за евентуални бъдещи колебания в цената. Предвид този факт би следвало да се предвиди тези вноски да действат на принципа на договор за разлика, т.е. когато е нужно да се компенсират те би следвало да се компенсират. Ако цената падне под определен праг, тогава би следвало тя да остане същата хеджирана и съответно при крайните снабдители, които се компенсират по този модел, продавайки на регулирани цени, ще останат средства, които те би следвало да възстановяват на Фонда и по този начин да се модифицира съществуващата програма и да се осигури финансов ресурс, който да позволява безпроблемно функциониране на модела.

Третият посочен от работната група вариант е създаване на финансова рамка, комбинация от горните две, включваща и средства от държавния бюджет, които са обвързани с дивидента на енергийните дружества за преходен период от 2 до 5 години, през които при липса на извънредни ситуации на екстремни цени на пазара, вноските във Фонда постепенно да намаляват, съответно компенсациите да намаляват, цените да се вдигат, по начин, по който плавно да достигнат пазарните нива. Това е свързано и с

предвиденото в закона организиране на търгове от Комисията с доставка на енергия, които при най-малка премия за регулирания пазар участниците се класират въз основа на поисканата премия от Фонд „Сигурност на електроенергийната система“.

В абсолютно същата ситуация в момента се намира и Румъния. Там е прието решение, съгласно което до изравняването на двете цени (на регулирания пазар и пазарната цена) и пълната либерализация на пазара регулаторът комуникира предварително с всички клиенти и представители на правителството, че цените ще бъдат увеличавани с 10% на всеки шест месеца за този преходен период до изравняването им с пазарната цена, за да се осъществи действително пълна либерализация на пазара след две години.

Не може да бъде подкрепено и предложението в проекта на ЗИД на ЗЕ, което предвижда Комисията да одобрява освен Правилата за работа на организиран борсов пазар и на инструкциите към тях. В самата си същност инструкциите са приложение към Правилата и би следвало да бъдат част от тях. Единствената причина поради която определени разпоредби са изнесени в инструкции е за да може при възникване на определени ситуации борсовият оператор да реагира достатъчно бързо, тъй като административната процедура по изменение на един такъв подзаконов нормативен акт е прекалено дълга и понякога не може да се реагира адекватно на определени пазарни ситуации. Ако Комисията би следвало да определя инструкции, то няма да има никакъв смисъл от тяхното съществуване изобщо, тъй като те ще бъдат като част от Правилата за организиран борсов пазар.

Друг недостатък в проекта на ЗИД на ЗЕ е, че са оставени съществуващите договори, които НЕК ЕАД има, т.е. с двете „американски централи“ (след м. февруари само с едната от тях), но не са предвидени ред и начин, по които следва да има компенсиране за изпълнението по тези договори и съответно препродажбата на енергията на пазара. Изтрити са и определени членове и за тази енергия, която крайните снабдители са задължени да изкупуват по чл. 94, а именно за производителите с инсталирана мощност под 500 kW. Не е предвиден ред и начин как те биха били компенсирани за тези преференциални цени. Тази енергия, особено в територията на ЕРП като ЕВН, в която има силна концентрация на малки производители на слънчева енергия, така или иначе няма как да се потреби в пълен обем от клиентите на крайния снабдител. В тази връзка тя така или иначе ще бъде препродавана и трябва да се въведе компенсационен механизъм.

В самото Становище са посочени и някои грешки, които по-скоро могат да се окачествят като технически грешки, които създават неяснота от правна страна, като например „до влизане в сила на този закон“ и т.н., които също би следвало да се прецизират.

По същественото е, че не може да бъде подкрепена разпоредбата, която изисква от Комисията да издава лицензия за затворена разпределителна мрежа на енергийните общности. Всички знаят какви са изискванията за издаването на подобна лицензия, а именно условията на които едно такова дружество трябва да отговаря. Предвид особеностите и ограниченията на лицата, имащи право да участват в такива общности, работната група е изразила сериозни съмнения, че тези участници ще могат да отговорят на тези условия да осигурят подобни ресурси.

Поставят се и много други въпроси, свързани с определянето на лицензионната територия (особено в урбанизирани територии), възникването на риск от изграждане и едновременно функциониране на паралелни или частично припокриващи се мрежи на една и съща територия, съответно спорове с други оператори, и др. Директивата е оставила тази възможност за затворени разпределителни системи за енергийните общности като отворен въпрос за страните-членки и работната група счита, че няма да е нарушение на директивите, ако такава възможност не се допуска в България или се допуска само в строго определени случаи, които би следвало да са детайлно уредени в

закона.

Има и други неясноти, които работната група е посочила в Становището. В чл. 92б се говори за регулаторна подкрепа и помощ за тези енергийни общности, като не е конкретизирано какви точно регулаторна подкрепа и помощ се очаква да бъдат указани.

Друг важен момент е, че разпоредбата на чл. 92в, ал. 3 трябва да се прецизира достатъчно добре, тъй като тя отнема възможността на Комисията да определя цени на операторите за инсталирана мощност, а само и единствено за преминала енергия. Работната група счита, че това е в грубо противоречие с европейската практика, тъй като такива цени за мощност са определени почти във всички европейски държави, като в държави като Нидерландия и др. всички мрежови услуги се плащат на база инсталирана мощност и няма утвърдена от регулатора променлива компонента на тези цени.

Посочени са и различни легални дефиниции, които до момента са използвани в закона, а се въвеждат нови такива, които се припокриват със старите и са буквално преписани от Директивата. Експертите от дирекция „Природен газ“ са представили коментари, че при механичното премахване на „обществен доставчик“ от всички разпоредби се нарушават такива разпоредби, които са съотносими към обществения доставчик на природен газ. Те би следвало да останат и да се прецизират, за да не се отнемат правомощия на Комисията спрямо обществения доставчик на природен газ.

Предвид гореизложеното и на основание чл. 43, ал. 6 от Правилника за дейността на Комисията за енергийно и водно регулиране и на нейната администрация, работната група предлага на Комисията да обсъди следните решения:

1. Да приеме доклада;

2. Във връзка с публикуваните за обществено обсъждане на Портала за обществени консултации материали, свързани с проекта на ЗИД на ЗЕ, да приеме проект на писмо до министъра на енергетиката.

П. Младеновски поясни, че в приложение е представен и проект на писмо, който отразява изложеното в доклада от Комисията.

Б. Голубарев каза, че работната група е наистина внушителна, но и обемът работа също не е малък. Б. Голубарев допълни, че относно това предложение за становище, което КЕВР трябва да даде и изпрати във връзка с промените в ЗЕ, има по-скоро принципни допълнения, като първо ще изложи двете основни, а след това ще премине към конкретика, която засяга определените забележки, където според него има неща, които трябва да намерят място.

Първо, това е въпросът за компенсациите. Премахне ли се основният лост, с който се регулират цените (отбелязано е, че това е задължителното изкупуване на квотен принцип), поне в преходния период, КЕВР трябва да въведе някакъв механизъм за компенсация. Тук се предлагат три варианта, като и трите има имат своите предимства и недостатъци, но са работещи. Има едно нещо, което компрометира досегашните компенсация при небитовите потребители. Там са се компенсирани търговци, които доставят електрическа енергия. Тук се говори да се компенсират крайни снабдители и търговци, но няма обратна връзка дали те са предоставили тази компенсация. Б. Голубарев каза, че знае примери, при които недобросъвестни търговци не са предоставили тази компенсация, но са я получили, защото липсва обратната връзка. Единственият начин това да стане е да се въведе механизъм (Б. Голубарев поясни, че преди е предложил това да бъде *задължение към обществото*, но то наистина си има роля и отделна глава в закона, която определя какво ще прави), който да бъде приложен с компенсацията. С други думи: компенсацията, която се дължи на битовия потребител принципно да бъде в неговата фактура: като отделен ред, както в отделен ред е записано и задължението към обществото. Тогава всеки един доставчик (краен снабдител или търговец) вече ще е длъжен да я начислява. Няма да има нужда да се осъществява контрол върху всеки един потребител, а просто ще трябва да се провери дали това е начислено съгласно

изискването. Това ще бъде на принципа на задължение към обществото. Оттук започват юридически и икономически колебания дали може да бъде отрицателно и т.н. След като това не противоречи на природен закон, значи е възможно и може да се намери начин да се направи. Това е принципното, което Комисията трябва да изисква да се включи в закона. Б. Голубарев каза, че държи това да го има като предложение от страна на КЕВР, ако бъде подкрепен от Комисията. Относно представените варианти: могат да се направят и още подварианти, но в този случай това просто е безсмислено.

Б. Голубарев поясни, че това е едната му основна забележка, която изисква допълнение към Становището. Другата е малко извън причината за изменение на този закон и либерализирания пазар, но въпреки това засяга всички потребители, включително и битовите (особено сега, когато се правят стъпки за излизането им на свободния пазар). Тя е за отпадане на изискването да няма отрицателни цени за небаланс.

Ю. Стоянов каза, че в момента не разполага с текста на закона, но по негови спомени това е записано в чл. 21, ал. 1, т. 8.

Б. Голубарев каза, че това не засяга директно целите на това изменение но сега е моментът това задължение да отпадне, защото косвено то влияе на всички потребители. Б. Голубарев поясни, че това са двете основни неща, които предлага да залегнат като допълнение към това, което е предложено. Има и някои конкретни неща, които трябва да се коментират и които трябва да се променят или допълнят. Може да се даде следния пример относно отпадането на изискването КЕВР да определя небаланс. Това е все едно някой да иска да си направи ремонт на стълбището и например да го разшири, но да има дефектно стъпало, което да не се оправи при разширението. Това е смисълът на добавянето на текст за отпадането на чл. 21, ал. 1, т. 8.

Б. Голубарев каза, че е абсолютно съгласен с това, че е много нецелесъобразно и рисковано по средата на регулаторния период да се правят такива изменения, а и шест месеца делят Комисията до края на този период. Донякъде може да се подкрепи отпадането на задължението, особено и поради това, че през м. февруари един от ТЕЦ-те вече ще бъде на свободния пазар и преходът ще стане по-плавен. Тези шест месеца не са чак толкова фатални, но това не означава, че Комисията трябва да отлага този процес, защото ако още един път се отложи се вижда как цените се задължат и в един момент трябва скоково да се увеличат. П. Младеновски е казал, че увеличението може да бъде 70-75% и на всички е ясно за какво става въпрос при едно такова увеличение.

Много ясно и много твърдо Комисията трябва да каже, че какъвто и механизъм да се използва за покупка от производител, тук малко има отклонение към чисто технически изисквания относно профила, товара и т.н.... Това не е работа на Комисията и дори е учудващо, че и законодателят е изследвал това. Дори се забелязва, че едва ли не битовият потребител може да си договаря свободни цени, но трябва да има „умен“ електромер. Това отдавна е измислено с товарите профили и неговото място не е тук. Излишно се конкретизират изисквания за профили по товари, което си е работа на доставчиците. Изискването за 60% закупуване наистина трябва да се прецизира: дали е *до 60%*, *над 60%*, *точно 60%*. Това изискване 60% да се закупуват от ниско емисионни източници е излишно голямо. Може да се върнем в годините, когато енергията е била изключително евтина по време на Ковид кризата, т.е. Комисията е виждала различни ситуации с евтина енергия. Тогава битовите потребители са плащали по-скъпо отколкото промишлеността. Другата крайност е от миналата година: по време на високите цени, като и тази есен нещата отиват натам. Б. Голубарев каза, че абсолютно подкрепя и трябва наистина да се засили изискването закупуването да става на борсов пазар. Това е едно задължително условие и Комисията трябва да засили своето изискване с аргумент, че ако това се случва извън борсов пазар ще станем свидетели на големи изкривявания, както в миналото, които са изключително силни и неприятни.

Трябва да се настоява мощностната компонента да не отпада, защото това е

свързано дори и с енергийната бедност и може би това трябва да се даде като един основен аргумент. Енергийно бедният ще плаща по-малко, отколкото енергийно по-богатия точно чрез елементите, сред които спада и тази мощностна компонента. Това е силен аргумент, който трябва да се добави. Трябва да се засили и един друг аргумент. Той е за енергийните общности, които искат да бъдат лицензирани за мрежови оператор. Това е пълна безсмислица и едно неразбиране и усложняване на ситуацията. Аргументирано трябва да бъдат въведени диференцирани цени за пренос и достъп. В момента ако някой трябва да даде произведена от него електроенергия на съседа си като енергийна общност или обратното, производителят трябва да заплати пренос и достъп, като цената е една и съща, без значение дали електроенергията трябва да се даде на съседа или на някой от Варна или Бургас. Ако цените се диференцират на ниво електромер, трафопост, касетка или подстанция, това ще доведе до справедливост, гъвкавост и използване на мрежата точно от тези общности, както всъщност е в нормалния свят. Тогава изискването за лицензиране на тези енергийни общности ще отпадне.

Б. Голубарев каза, че в т. 16 е записано понятието за *такса* за смяна. Понятието *такса* трябва да отпадне от закон и нормативни документи, защото в България определението за такса е следното: *Таксите са вид държавно вземане с данъчен произход. Те не са данъци, но са изцяло подчинени на режима на данъците. Те са държавни финансови вземания, които формират приходи в бюджета.* Следователно думата *такса* трябва да се замени с някаква друга дума. Б. Голубарев каза, че предлага тази дефиниция да бъде дадена като аргумент за тези, които ще изменят закона, за да направят и тази промяна. Б. Голубарев допълни, че това са неговите основни коментари, като държи много на първите два, които е казал: компенсациите да бъдат отразени във фактурите (както е при задължение към обществото) и отпадне на изискването да няма отрицателни цени за небаланси.

А. Йорданов каза, че ще започне своя коментар отзад напред според реда, в който се е изказал Б. Голубарев, като каже, че категорично подкрепя неговото схващане за термина *такса*, който следва да не се използва за неща, които обичайно представляват цена за услуга или доставка. Те просто са си цени и не са такси. Това е лесната част от изказването. По-сложната е, че в момента Комисията разглежда един законопроект, който е обусловен от няколко неща, които са извън контрола на Комисията.

На първо място: това е изменението на Директивата и необходимостта от транспониране. Националните власти още на етапа на съгласуване на проекта на Директива е следвало да изразят становището на Република България по повод на тази проект. Очевидно е, че от Комисията такива становища по идеите, заложили в проекта на Директива не са искани, т.е. счита се, че това е факт и Директивата следва да се транспонира.

Второто нещо, което е предварително обусловено, са ангажиментите, които са поети от националните власти, без да се уточняват кои редакции на правителствата, във връзка с Плана за възстановяване и развитие. Те също са изцяло извън контрола на Комисията. За част от мотивите за този законопроект се посочват тези поети ангажименти.

На трето място, всички, в това число пазарните участници, регулаторът и изпълнителната власт, са свикнали да мислят в мащаба на този хибриден модел, който досега е функционирил на електроенергийния пазар. По сходен начин той функционира и на пазара на природен газ. Част от елементите, които се въвеждат с този законопроект целят именно временно изменение на хибридният модел, преди пълното му преустановяване. Предложенията за изменение на закона са правени на парче, без да отчитат цялостното функциониране на пазара при този хибриден модел, който функционира до момента. В следствие на това част от аргументите, които се излагат се дължат точно на това, защото измененията на отделни елементи всъщност разстройват функционирането на целия модел на хибридният пазар, без той да се съобразява с другите

елементи, които се повлияват. В крайна сметка, доколкото министърът на енергетиката е автор на съответното предложение за изменение на закона и доколкото той всъщност не е поискал изрично становище от регулатора по повод изготвянето на законопроекта, Комисията прави това в рамките на публичните консултации, които се провеждат през Портала за публични консултации. Нормално е КЕВР да предупреди автора на законопроекта за рисковете, които произтичат по отношение на функционирането на пазара. А. Йорданов каза, че не споделя част от аргументите, които са изложени от работната група и които са свързани с опасенията за равнищата на пазарните цени и регулираната цена. Първо, тези хипотези се извеждат на база на съществуващия в момента модел на хибриден пазар, който включва регулиран и свободен пазар. При хипотезата, че регулираният пазар изцяло отпадне, въобще няма сигурност, че прогнозите за ценовите равнища на свободния пазар ще останат такива, каквито се правят в момента, т.е. може да се окаже, че прогнозираното увеличение от 70% не е такова и дори може да е намаление на общото равнище на пазарните цени, тъй като едно голямо търсене в един момент просто ще се изсипе на пазара, а предлагането и сега превишава търсенето, като разликата между предлагане и търсене се търгува на съседни пазари.

А. Йорданов каза, че регулирането без обществен доставчик, какъвто ангажимент е поет от българското правителство в рамките на Плана за възстановяване и развитие, е възможно на ниво крайни снабдители. Разбира се, трябва да се преуреди цялата верига отношения: задължението производителите да продават на регулиран пазар трябва да се насочи не към обществения доставчик, а съответно към крайните снабдители. Доколко търговците имат място при снабдяването на крайните битови клиенти докато функционира въобще регулиран пазар е силно спорно, т.е. дори и към момента никой не им пречи да предлагат на битови клиенти, ако успеят да преодолеят и да предложат по-конкурентна цена от регулираната.

А. Йорданов каза, че според него този законопроект чисто концептуално е незавършен. Той пипа в отделни подмеханизми, разстройва функционирането на целия пазар, без да са ясни последствията в другите подсистеми, които така или иначе ще бъдат засегнати от измененията. Няма как това, което се казва да бъде отразено в становището на регулатора. Комисията следва да предостави становище, доколкото инициативата да предостави такова в хода на публичните консултации е нейна. Добре е да се даде мнение към съставителя на законопроекта, че измененията (ако въобще ще се изменят в посока пълно либерализиране на пазара, като се започне от пазара на едро и се стигне до пазара на крайни клиенти, каквато очевидно е целта и на ЕК) в този законопроект трябва да са доста по-машабни. Изменението на конкретни разпоредби и на всичките механизми трябва да се преосмислят и съгласуват. А. Йорданов допълни, че подкрепя идеята на Б. Голубарев, че задължение към обществото е един вече установен и относително лесен за контролиране механизъм. Не се вижда никаква пречка той да работи, както досега, за компенсация на производителите. В момента не работи в ниच्या полза. Не се вижда никаква пречка той да работи и като компенсация на крайните клиенти, по простата причина, че вече е установен и лесен за контрол (за разлика от нарочните решения на Министерски съвет за съответно компенсиране на определени групи потребители, които досега са изключвали битовите потребители, поради наличието на регулирана цена, тъй като се счита, че те вече са компенсирани през регулираната цена).

А. Йорданов каза, че на последно място иска да изрази лично мнение, без да оспорва мнението на експертите от работната група. Основният проблем в това изменение на закона не е равнището на цените за битовите потребители, тъй като в крайна сметка нито Министерство на енергетиката, нито регулаторът имат социални функции. Основната цел е изпълнението на генералното задължение, дефинирано от членството на България в ЕС, а именно: пълна либерализация на пазара на електроенергия и на природен газ, макар и с известно изоставане. Коментирани са и разпоредбите, които засягат и

обществения доставчик на природен газ. Ако има някакъв смисъл от съществуването на обществен доставчик в електроенергийния сектор, то в сектор „Природен газ“, с изключение на един дългосрочен договор, няма никаква друга причина да съществува обществен доставчик. Поради тази причина в едно от заседанията през предходния ден, свързани с природния газ, е коментирано, че ситуацията с обществения доставчик в значителна степен блокира входните капацитети за внос на природен газ към България. Ако има някаква конкуренция, то тя е квази конкуренция на вторичен пазар: за количества, които вече са внесени в основната си част от обществения доставчик. Нещо такова и не в същия мащаб се случва и в електроенергийния сектор, но там все пак функционира свободен пазар в доста по-голям обем и размер, а и практиката е доста по-установена. В този смисъл препоръката е малко да се засили генералният извод, че законопроектът трябва да бъде концептуално сглобен и измененията все пак да осигурят функционирането на такъв хибриден модел с регулиран и свободен пазар. Работната група е група е извършила детайлно изследване, но със сигурност още стотици аспекти на тези изменения не могат да бъдат предвидени ad hoc и след това Комисията ще започне да забелязва неща, които е пропуснала при анализа и да настоява за последващо изменение на закона, каквато е обичайната практика в България. А. Йорданов допълни, че няма да гласува „против“ предложението на работната група за писмо, но е искал да изложи малко по-общите си съображения като представител на регулатора и да настоява евентуални последващи изменения на закона, които касаят и функциите на регулатора, да бъдат съгласувани с него още преди подлагането на законопроекта на обществено обсъждане. За разлика от министъра, регулаторът има правомощия, които пряко произтичат от регламенти на ЕК и ЕС и тези правомощия са незасегнати от националния закон или поне по дефиниция не би трябвало да бъдат засегнати. Такива правомощия на националния регулатор произтичат действително по силата на регламент, а не по силата на националния закон, какъв е случаят е REMIT.

И. Иванов каза, че според него е проведена и продължава да се провежда много задълбочена дискусия. Повдигнати са въпроси, по които се предполага, че работната група ще вземе отношение.

П. Младеновски каза, че ще коментира изказванията отзад напред. Относно казаното от А. Йорданов. Да, действително в неговото становище и в становището на работната група се описват пропуски в закона, за които се сигнализира. По отношение на модела се представя концепция как може да се осъществи плавен преход и цените не са най-важни, тъй като КЕВР не е социално министерство. Като регулатор Комисията би следвало напълно да подкрепя пълната либерализация на пазара и това се прави, но желанието е този процес да се случи поетапно и плавно, без сътресения. Работната група не изразява опасение от това, че цените ще се вдигнат. Ако липсват механизми за подкрепа, това действително ще се случи. Като регулатор и като институцията, която регулира тези цени, КЕВР е задължена да алармира тези, които взимат решение и които предлагат закона. Сега срокът е кратък, за да бъде подробно направен този закон. Другото е, че това е едва първото обществено обсъждане. След това този закон ще мине през междуведомствено съгласуване между различните министерства. След това ще бъде внесен в Народното събрание и гласуван на първо четене. Отново ще се изиска становище на Комисията и между първо и второ четене ще има време за корекции. Сега това е първи етап и въпреки, че законопроектът е подложен за обсъждане през м. август и краткото време за реакция работната група е видяла доста неща. Много е вероятно да има пропуски, но първо трябва да се изчисти концепцията, защото тя не е ясна и след това да се мисли какви текстове са необходими, за да бъде реализирана.

По отношение на цените на пазара. Никой не може да ги предвиди след излизането на свободен пазар. Тези изчисления са направени на база на сегашната пазарна ситуация, на фючърсите за региона и т.н. В крайна сметка търсенето ще се обвърже с потреблението,

тъй като излиза едно и също потребление. Комисията много малко може да влияе върху цените в България, тъй като те са обвързани с регионалните и европейските цени, които се постигат на борсите.

По отношение на казаното от Б. Голубарев. Коментарите относно таксите и други подобни понятия още при междуведомственото съгласуване ще отпаднат в Министерство на финансите. По отношение отпадането на чл. 21, ал. 1, т. 8 от закона за определяне на пределни цени. Това определяне на пределни цени така или иначе следва да отпадне, ако страната иска да се присъедини към европейските платформи за балансиране. При положение, че се иска да се прави либерализация на пазара на едро, трябва да отпадне и тази разпоредба, тъй като това до голяма степен е квази регулация на балансиращия пазар. При наличието на обединен пазар „В рамките на деня“ тази квази регулация може би създава повече проблеми, отколкото ползи. Винаги оправданието за приемане на решения за пределни цени е било наличието на един монополен доставчик, какъвто е НЕК ЕАД. След присъединяването към общите платформи поведението на НЕК ЕАД няма да бъде от голямо значение за постигнатите цени. Ако дружеството се държи по начина, по който се държи сега, има други органи (като Комисията за защита на конкуренцията), които би следвало да вземат мерки, а не чрез регулации държанието на НЕК ЕАД да се вкарва в определени рамки.

По отношение на фактурата. Да, Б. Голубарев е прав, че това изискване действително трябва да го има. П. Младеновски каза, че не е достатъчно сигурен дали неговото място е в закона, или в подзаконов нормативен акт. Юристите от работната група също могат да вземат отношение по този въпрос. Когато моделът на фактура е утвърждаван, е имало дебати за компенсациите с Министерство на финансите, предвид ДДС задълженията, тъй като реално има сделка с по-голяма данъчна основа, при която се плаща ДДС и след това е имало някакви проблеми при възстановяването. Това също трябва да се обсъди с Министерство на финансите. Няма пречка да бъде в закона, но не е ясно дали трябва да се включи. Ако е в подзаконов нормативен акт, Комисията също може да го въведе след съгласуване с Министерство на финансите.

Относно подробностите за профилите. П. Младеновски поясни, че не е искал да влиза в подробности как крайните снабдители да си закупуват енергията. По скоро те са необходими за изчисляването на вноските и за среднопретеглените цени на обема от средства, които биха постъпили в Фонда и които съответно биха били платени на крайните снабдители. Това е идеята да се изследват профилите и съответно как профилите на потребление биха се отразили върху постигнатата среднопретеглена цена на крайния снабдител на свободния пазар, която евентуално би следвало да бъде компенсирана до определени нива.

Б. Голубарев каза, че е усетил реакцията как това не може да се включва и поясни, че държи на двете предложения, които е направил и иска да бъде абсолютно ясен. Отговорено е, че мястото на таксата не е тук. Щом е така, защо е записано в т. 16 от предложението? Мястото ѝ не е тук, а в т. 16 е записан коментар относно таксата. Прави се пояснение, в което се казва, че мястото не е тук, но има записан коментар. Става въпрос за т. 16, която е специално за таксите. Б. Голубарев поясни, че предлага да се запише дефиницията за *такса*, за да се обърне внимание. Това е изменение на закона и Комисията дава своето становище. Б. Голубарев каза, че държи в това становище съвсем ясно да е записано, че компенсациите трябва по някакъв начин да бъдат отразени. Единственият начин е във фактурите. Дали мястото да се направи това е в закона, или не: тогава ще се мисли и за другите неща. Комисията ясно трябва да посочи какво трябва да има, за да работи това нещо. Б. Голубарев повтори, че държи на своето предложение. Казано е, че ще отпадне през м. април. По-добре е да отпадне от първи януари.

П. Младеновски поясни, че не е казал, че ще отпадне, а че евентуално ще отпадне.

Б. Голубарев отговори, че държи, ако може, да отпадне още от днес. От днес това

няма да стане и затова се предлага да бъде от приемането на закона. Б. Голубарев каза, че държи тези две неща да бъдат включени, а не да бъде репликиран по всякакъв начин как това не може да се направи. Трябва да се търси начин как може да стане. Това не е закон, който пише Комисията, а се дава становище. Б. Голубарев поясни, че ясно изразява тези две неща.

А. Йорданов каза, че ще каже още две неща по този повод. Първото е, че духът на законопроекта някак не съответства на генералната цел, а тя е либерализиране на пазара, но това е друга тема. А. Йорданов каза, че се интересува от духа на становището на КЕВР и допълни, че се солидаризира с Б. Голубарев, че по-скоро звучи *как няма да стане*. Да, действително всичките рискове, които са засечени от работната група, са детайлно изброени. Това се отчита като немалка по обем свършена работа. Сега, когато се спори по детайлите, е безусловно, че компенсациите трябва да бъдат отразени във фактурите към крайните клиенти. Нищо не пречи това да бъде в закона. По-интересно обаче е как се определя размерът на компенсациите и откъде се финансират тези компенсации. Към настоящия момент законопроекът не дава много отговори в тази посока (как се диференцират). Говори се за компенсация на клиенти на свободен и на регулиран пазар. Няма как това да става по два отделни реда. Ако ще се приема някакъв ред за компенсиране на регулираните клиенти, той трябва да е съпоставим с този на свободен пазар. Принципът трябва да се прилага по един и същи начин, независимо дали пазарът е регулиран или свободен. Иначе означава, че се третира по различен начин битови и стопански клиенти. Комисията ги третира по различен начин поради съществуването на регулирана цена. Това е ясно, но по дефиниция при един свободен пазар не трябва да съществува различно третиране. Единствената услуга, която не може да се откаже от енергийните предприятия е достъп до мрежови услуги и съответно цените са фиксирани, защото техният монопол е законово скрепен и лицензията е изключителна и единствена за определена територия.

По отношение на крайните снабдители. Не е много състоятелно да се посочат аргументи как те ще злоупотребят при ценообразуването, защото ако са в условия на нормална конкуренция трябва да имат интерес на намерят най-добрите цени за крайните си клиенти. Иначе търговците ще предложат по-конкурентни цени и ще им отнемат клиентите от регулирания пазар. Непосредствено след обществения доставчик, крайните снабдители също трябва да си изгубят функцията на *крайни снабдители* и съответно този пазар също да подлежи на регулиране чрез конкуренция. Има още една концепция, която е леко изкривена спрямо нормалната пазарна практика, поне в европейските държави: огромен обем от енергията да се търгува на организиран борсов пазар. Не такава е практиката в повечето европейски държави. Да, действително там се търгува някакъв процент от енергията, доколкото са референтни цените и на този пазар участват само пазарните участници, които искат да участват на организиран борсов пазар. Останалите имат всички опции за двустранни, дългосрочни и фиксирани договори, механизми за хеджиране и всичко останало. Изхождайки от това, че нещо не е същото спрямо нормално установената практика на пазара, се прави опит да се моделира по същия начин и за в бъдеще, така че изкривяването да остане и да се компенсира. А. Йорданов каза, че затова има схващането, че законът концептуално не е съвместим с основната цел, която се посочва, а именно транспонирането на директивата и стремежа за поэтапно въвеждане на либерализиран пазар. А. Йорданов поясни, че тези думи не са насочени към работната група. Въз основа на сега функциониращата законова и подзаконова разпоредба и въз основа на сега функциониращия модел на пазара е нормално да се достигне точно до тези изводи, до които работната група е стигнала. Въпросът е, че авторът на законопроекта е трябвало да отиде доста по-далеч концептуално, а не тук да се спори дори и по това, че не следва да се използва термина *такса* за нещо, което е цена.

П. Младеновски каза, че не вижда каква е причината да се повишава тон. П.

Младеновски поясни, че това, което е казал е, че подкрепя предложението на Б. Голубарев за отпадане на пределните цени. Казано е, че през м. април това така или иначе ще се случи и затова се подкрепя да се даде сега. По отношение на фактурата и изразеното отношение, че може да няма място тук: П. Младеновски каза, че познава процеса, по който се гледат тези предложения за закона и подзаконовата нормативна уредба и е запознат как биха реагирали колегите от Министерство на енергетиката. Това нещо ще се включи. Въпросът е, че ако е в правомощията на Комисията просто може да се запише в неин акт.

Н. Иванова каза, че П. Младеновски я е запитал дали въпросът за фактурите може да бъде записан в закона или в друг акт и тя е отговорила, че може да се запише в закона. В чл. 38в е записано, че се предвижда каква информация следва да бъде включвана и предоставяна на клиентите, така че няма пречка в чл. 38в да се направи предложението, отправено от Б. Голубарев, което работната група не е отхвърляла. Относно таксата. В т. 16 от Становището ще се добави определението за *държавна такса*. В момента в законопроектът изцяло е преписан текстът, с който директивата борави. Основаната цел на директивата е била не да се въвеждат определения, а именно да се изключат тези плащания, които доставчиците евентуално биха претендирали към основните клиенти. В случая проблемът не е толкова, че има определение на *такса*, а че не е предвидено, че такива плащания и неустойки по договори не следва да бъдат искани от клиентите при промяна на техния доставчик. От духа на директивата може да се направи извод, че такава неустойка може да се иска от клиент единствено при фиксиран договор с фиксирана цена и срок, като само при неизпълнение и евентуално при дерогация на държава-членка може да се поиска такса. В останалите случаи директивата предвижда, че за битови клиенти и за малки предприятия държавата-членка трябва да осигури такива плащания, нар. *такси*, и те да не бъдат искани от клиентите, които да са защитени.

Р. Райков добави, че никъде в основния текст на закона не се ползва такава такса, така че е безсмислено да съществува в закон. Това е легално понятие.

Н. Иванов каза, че тъй като наистина се работи на парче, работната група се е опитала да бъде конкретна и изцяло да се предостави информация на Комисията по това, което е успяла да види, защото всичко е наистина фрагментирано и много трудно за обяснение и представяне.

И. Иванов каза, че няма да влиза в подробности относно конкретни членове и съвсем за малко ще се спре на този въпрос, защото П. Младеновски наистина е бил изчерпателен и е представил всичко като предложения, които са в проекта за изменения в закона и като позиция на КЕВР по тези предложения. Прави впечатление, че законът разглежда един сегмент от действащия Закон за енергетиката и това наистина създава впечатление за промени, които се вършат на парче и са свързани с либерализацията. Законът разглежда и много други дейности, които тук не се засягат. И. Иванов каза, че според него основната причина за това е липсата на енергийна стратегия на България, тъй като предната енергийна стратегия е изтекла през 2020 г. На практика са пропилены три години. Ако е била създадена такава стратегия, тези срокове са щели да бъдат разписани. В пирамидата на законодателните актове енергийната стратегия стои непосредствено под конституцията на страната и над законите. Това е щяло да се спазва, а не да се сервира нещо, което е в рамките на един месец и да се иска срочно становище или одобрение по подразбиране. Така или иначе енергийната стратегия не е изработена и не е ясно кога ще се направи това, защото няма политическа воля да се вземе ясно отношение по два въпроса. Единият са въглищните централи, а другият е ядрената енергетика. По другите въпроси като че ли има достатъчно разбирателство.

Този законопроект за ЗИД на ЗЕ се поставя на Портала за обществени консултации на 28.07.2023 г. с едномесечен срок до 28.08.2023 г. Месец август, не само в България, е месец на отпуски на всички работещи по договор. Това означава, че се създава едно

впечатление, че се бърза да се претупа обсъждането на законопроекта, вероятно и поради основателната невъзможност на част от организациите и частните лица да вземат отношение по закона.

Трето, самият закон в този си вид, става въпрос за това, което се предлага, е направен в Министерство на енергетиката, без широко обществено обсъждане. И. Иванов каза, че от време на време са ползвани консултации, но по времето, когато е председател не се е получило официално искане КЕВР да участва в работна група, макар и като наблюдател, която да изработи този закон. Ако това е било направено, част от забележките, които сега се отправят към текстовете са щели да бъдат изчистени, преди тези текстове да се публикуват на Портала за обществени консултации.

Четвъртата обща забележка е, че се представя един законопроект, който е без никаква финансова обосновка. Не може нещо, което има много силни и значими финансови измерения да се представя по този начин и след това да се каже, че е представен законопроект, цените са се вдигнали, но това не е заради законопроекта, а поради решенията на КЕВР. И. Иванов добави, че тези неща са му омръзнали до степен да го дразнят ужасно и счита, че това е едно крайно необосновано решение. Когато се представя такъв законопроект, трябва да се даде и финансовата обосновка, анализ и как това ще се отрази на всичко и най-вече на цените. Такова нещо липсва.

По отношение на самото становище на КЕВР. И. Иванов каза, че има една техническа забележка, която дори не знае дали трябва да се казва публично: когато се казва, че трябва допълнително да се осигурят около 1,4 млрд. лв., нека това да се запише по този начин, а не *1 400 000 хил. лв.*. Ако се премахне *хил.*, ще излезе, че трябва да се осигурят допълнително 1 400 000 лв., а трябва да се осигурят *1,4 млрд. лв.* Няма нищо по-просто от това да се запише 1,4 млрд. лв., защото някои ще прочетат 1 400 000 хил. лв. по съвсем различен начин. Трябва да е ясно, че тази сума е категорична и е в резултат на изчисления, които са направени в КЕВР.

На следващо място, становището, както и писмото, което го придружава, завършва с т. 17. Едно становище не може да се представи, без да има поне едно изречение като заключение. И. Иванов каза, че според него накрая не трябва да се пише нещо ново, но може да се запише: *Въз основа на гореизложеното, Комисията за енергийно и водно регулиране счита, че представеният проект на ЗИД на ЗЕ съдържа съществени недостатъци, които изискват тяхното отстраняване преди законопроектът да бъде предложен на вниманието на Народното събрание.*

Иначе какво се прави? Изброяват се 17 точки. Изготвени са немалко становища, в които винаги е имало заключение, като например становището до „Софийска вода“ АД. Трябва да има съвсем ясно и точно заключение. Със своето заключение Комисията заема позиция.

И. Иванов каза, че това трябва да се уточни, тъй като не прави финално предложение. Има правна дирекция, която трябва да провери как най-добре може да се запише. Сега само се казва какъв смисъл трябва да има една такава заключение.

Относно предложенията, които се правят. Ако Комисията прави предложения към Министерството на енергетиката на тази фаза, в този момент, всъщност на министерството се казва да припознае тези предложения и да ги включи в собствения си проект. Нормалната практика е КЕВР да се изкаже критично по текстовете, които министерството предлага, както е направено. Когато тези текстове се внесат в Народното събрание, тогава между първо и второ четене, чрез народни представители, но съвсем ясно в самите разисквания, които сега не могат да се правят публично, КЕВР ще застъпи тези предложения и ще каже, че е техен автор. Някои от нещата, които са казани от Б. Голубарев могат да се внесат в рамките на този законопроект и да са като едно допълнение. Трябва да се прецени, че по-сериозната промяна трябва да бъде от Комисията за енергийно и водно регулиране. Дори и нещо да се отрази от самото Министерство на

енергетиката, то ще се отчете като негова инициатива. Отделен въпрос е дали изобщо нещо ще бъде възприето.

Има и някои други неща за отбелязване, макар че П. Младеновски е казал повечето от тях. Действително Законът за енергетиката е закон, който обхваща различните енергийни носители: електроенергия и природен газ. Като че ли това не е оценено от авторите на ЗИД на ЗЕ. Дори и относно случая с енергийно уязвимите потребители: при дефиницията се говори само за разходите, които те имат за електрическа енергия. Може да има и енергийно уязвими потребители, които имат разходи за природен газ. Потребителят може да се отоплява с печка, която е на природен газ, а не непременно с климатик. Това е нещо, което липсва.

Има и други текстове, които са относно цялата енергетика, т.е. електроенергия и природен газ, но които авторите на промените са заличили и по този начин лишават Комисията от някои нейни правомощия в сектор „Природен газ“. Това е абсолютно недоглеждане и повърхностно отношение към текста на самия закон.

На следващо място, говори се за тези 60%. Както е записано в ЗИД на ЗЕ, те са фиксирани. П. Младеновски е казал, че базовата енергия за битовите потребители не надвишава 30-35% на годишна база. Това означава, че поне там трябва да се запише „до 60%“, за да се разбере, че не се изисква това, още повече, че няма да може тези 60% да бъдат набрани. Има и един друг въпрос. Останалите 40% по какъв начин ще бъдат осигурени? Не е ясно дали тези 40% ще бъдат на организиран борсов пазар, дали ще са на директно договаряне и каква част от разходите на крайните снабдителите, респективно на търговци, ще бъдат признати. Вече е казано, че с някои текстове Комисията се лишава от важни контролни правомощия и това не е догледано, но ще има сериозно отражение впоследствие.

По отношение на борсите. Премахва се един текст, за който ЕК наистина е атакувала страната периодично: че има организиран борсов пазар с една единствена борса. Този текст отпада и вероятно ще има заявление за лицензиране на втора, а може и на трета борса, т.е. ще има начин участниците на пазара да се конкурират не само на тази борса, която съществува в момента в страната.

Записано е, че дългосрочните договори трябва да бъдат със срок не по-малко от една година. Първо, в европейските документи никъде няма изискване за минимален срок на дългосрочен договор. Това е просто приумица. На второ място, казва се, че трябва да има гъвкавост и крайните клиенти да могат да сменят доставчиците. Когато се фиксира една година, това нещо се блокира, а се казва, че трябва да се реализира.

И. Иванов каза, че има още много забележки, но според него е проведена една добра и задълбочена дискусия с активното участие на членовете на работната група и на членовете на Комисията. Може би след това и в частни разговори ще се продължи да се обсъждат недостатъците на текста. И. Иванов допълни, че според него Становището трябва да завърши с такъв текст, като и А. Йорданов е подсказал с своето изказване, че трябва да има такова заключение: че законът не удовлетворява виждането на Комисията за такива промени.

От една страна КЕВР категорично атакува закона, което предполага заключението, с което трябва да завърши Становището и се казва: *Изразяваме принципно несъгласие като цяло с предложението пазарен модел*. След това Комисията приема пазарния модел и предлага на министерството три варианта за финансова обезпеченост на този пазарен модел. И. Иванов каза, че не е много сигурен, че вариантите на Комисията трябва да присъстват в становището. По определен начин Комисията може да участва в делови разговори с министерството и да каже какви възможности има, но давайки варианти се казва как това трябва да се реши. Това вече не е становище, а е предложение. Ако се тръгне с тези предложения, ще следват предложенията на Ю. Войнов, който има такива по REMIT и т.н. Те може да са различни, но са все в рамките на закона. П.

Младеновски може би е искал да покаже, че Комисията може да даде качествени варианти, но това малко изменя акцента на становището. И. Иванов допълни, че когато Г. Спасов му е представил вариант на съобщение, което ще се публикува на страницата на Комисията в интернет, е казал, че вариантите не би трябвало да присъстват в него, защото ще последва въпрос зад кой от трите варианта Комисията застава, защо и т.н. Нека да си отговорят авторите на законопроекта. И. Иванов поясни, че не държи тези варианти да се премахнат, но според него това не е прекалено чисто.

А. Йорданов каза, че иска да направи още едно изказване, за да завърши позитивно коментарите си към становището на работната група и допълни, че Становището трябва да се допълни със заключенията, които И. Иванов е споменал, защото именно те са неговата поанта. Наистина не е много редно на този етап да се дават варианти как да се реализира целта, която се преследва чрез законово изменение. Това може да стане на следващ етап, когато се извършва междуведомственото съгласуване. Ако се отвори Закона за енергетиката, ще се види, че Комисията е в парадоксалната ситуация две трети от разпоредбите да касаят дейността, функциите, отговорностите и правомощията на КЕВР и едва една трета да се отнася до правомощията и отговорностите на Министерство на енергетиката. Комисията обаче няма законодателна инициатива, което е обусловено от други неща. В този смисъл законодателната инициатива, която е в ръцете на министъра, следва да се използва активно от КЕВР, т.е. да се правят предложения като регулаторен орган, защото единствено той разполага с тази инициатива. Дали той ще приеме предложенията на КЕВР да изменения в закона, или не: това не е препятствие те да се направят и пред парламентарна комисия и съответно пред Народното събрание. Все пак е нормално, когато КЕВР има предложения, те да се отнасят първо до министъра на енергетиката и още повече в хода на такава процедура. А. Йорданов каза, че иска освен със заключенията текстът да бъде допълнен и с едно подканване към Министерство на енергетиката, което е носител на законодателната инициатива, когато се предвиждат изменения, засягащи функцията, отговорностите и правомощията на регулатора, те да бъдат предварително обсъждани с КЕВР. А. Йорданов каза, че е далеч от мисълта, че авторите на настоящия законопроект в детайли познават правомощията на регулатора, в това число и тези, които не произтичат от националното законодателство. Когато се правят такива промени, които касаят функцията, отговорностите и правомощията на регулатора, това трябва да се прави в режим на предварително съгласуване с регулатора.

И. Иванов каза, че също е обърнал внимание, че до момента Комисията не е получила никакво официално искане да се включи по някакъв начин в този процес. И. Иванов допълни, че е запознат с това, че ако е имало работна група от изпълнителната власт, КЕВР може да участва само като наблюдател. Това обаче означава, че не може да гласува, но всяко нейно мнение трябва да бъде зачетено, когато бъде мотивирано по подходящ начин. Изглежда се счита, че правомощията на регулатора не са толкова много, защото сега се дава и още едно. То дори е с императивен характер, че КЕВР *организира търгове за сключване на договори за финансови гаранции или разлики по чл. 3би, ал. 5.* Комисията не е организираща търгове, но може да се научи и това да прави.

И. Иванов каза, че искрено иска да благодари на работната група и на хората, които са участвали в написването на това становище, както и за задълбочения анализ, който е направен по всяко едно от предложенията, които идват от Министерството на енергетиката. Това дава нивото на Комисията за енергийно и водно регулиране и трябва да се продължава в същия дух.

А. Йорданов каза, че писмото, което ще бъде изпратено до Министерство на енергетиката следва да бъде допълнено с предложенията, които вече очевидно са приети. Да се акцентира върху основните изводи в самото Становище и подканването към Министерство на енергетиката да провежда консултации с регулатора (преди подлагането му на обществено обсъждане), когато има законопроект за изменение на ЗЕ, който засяга

правомощията и отговорностите на КЕВР. Това трябва да се прави, защото правомощията на Комисията произтичат не само и единствено от националното законодателство.

И. Иванов поясни, че не е предложил отпадането на определени текстове от становището, но е поставил въпрос дали е редно когато се изготвя становище по текстове, които се предлагат от министерството да се дава препоръка как могат да се решат въпроси, за които не са могли да намерят начин. И. Иванов каза, че не възразява този текст да остане.

П. Младеновски каза, че не се дава препоръка, а в заключение се представят някои опции. Министерството може да измисли четвърта опция, а Народното събрание може да измисли друга. Комисията дава само някои опции какво би било или как би изглеждал този модел. Органът, който реално прилага този закон би следвало да даде и някакви предложения. По отношение на казаното за 1,4 млрд. лв. Това е стандартът, по който се записват всички ценови решения и който се използва във всички официални решения.

И. Иванов изрази съгласие с казаното от П. Младеновски.

А. Йорданов каза, че това е една много остаряла счетоводна практика за отчитане на разходи и приходи в *хил. хил. лв.* Тя отдавана не се прилага нито в частния сектор, нито някъде другаде.

И. Иванов каза, че това се прави само когато във финансови документи има таблици, които ориентират, че става въпрос за *хил. лв.*

А. Йорданов каза, че няма нормативно изискване да се изписва по този начин. Това вече е коментирано и в хода на приемане на ценовите решения и при мотивната им част, където разходите се обявяват в *хил. хил. лв.*

От страна на членовете на Комисията нямаше други въпроси и коментари по доклада.

Предвид гореизложеното и на основание чл. 43, ал. 6 от Правилника за дейността на Комисията за енергийно и водно регулиране и на нейната администрация

КОМИСИЯТА ЗА ЕНЕРГИЙНО И ВОДНО РЕГУЛИРАНЕ

РЕШИ:

1. Приема доклад с вх. № Е-Дк-1078 от 24.08.2023 г. относно проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, публикуван на 27.07.2023 г. на Портала за обществени консултации и проект на писмо.

2. Във връзка публикуваните за обществено обсъждане на Портала за обществени консултации материали, свързани с проекта на ЗИД на ЗЕ, приема проект на писмо до министъра на енергетиката.

В заседанието по **точка първа** участват председателят доц. д-р Иван Н. Иванов и членовете на Комисията Александър Йорданов, Благой Голубарев, Димитър Кочков.

Решението е взето с **четири гласа „за“** (доц. д-р Иван Н. Иванов - за, Александър Йорданов - за, Благой Голубарев - за, Димитър Кочков - за), от които **два гласа** (Александър Йорданов, Благой Голубарев) на членовете на Комисията със стаж в енергетиката.

Приложения:

1. Доклад с вх. № Е-Дк-1078 от 24.08.2023 г. относно проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, публикуван на 27.07.2023 г. на Портала за обществени консултации и проект на писмо.

ЧЛЕНОВЕ НА КЕВР:

.....
А. Йорданов

.....
Б. Голубарев

.....
Д. Кочков

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ДОЦ. Д-Р ИВАН Н. ИВАНОВ

ГЛАВЕН СЕКРЕТАР:

РОСИЦА ТОТКОВА

Протоколирал:

Н. Косев - главен експерт